

Бойко Н.В., асистент кафедри мовознавчих дисциплін

**Диференціація навчання як
ефективний засіб активізації пізнавальної діяльності**

Ключові слова: диференціація та індивідуалізація навчання, рівнева диференціація.

Анотація: стаття присвячена проблемам розрізнення диференціації та індивідуалізації навчання, основним концепціям рівневої диференціації.

Одним із визначальних напрямків оновлення школи є диференціація навчання. Саме в ній вбачаються нові можливості максимального розвитку дітей із різним рівнем здібностей.

Диференційований підхід до навчання сьогодні активно реалізується шкільною практикою. Диференціюванню підлягають освітні заклади, класи, навчальні предмети, педагогічні технології, організаційні форми, пізнавальні завдання, системи оцінювання і багато іншого. Проте ефективність шкільної диференціації в контексті оптимізації індивідуального розвитку учнів і вчителів незначна, оскільки, по-перше, не вироблено науково обґрунтованих критеріїв навчального диференціювання, по-друге, поза увагою залишається психолого-дидактичний аспект педагогічного процесу, тобто не підлягають належному розмежуванню мета і завдання, зміст і форми, методи і технології, засоби і результати колективного, групового чи індивідуалізованого навчання.

Практика показує, що на перехідному етапі розвитку освіти доцільно використовувати як групову, так і індивідуальну форми роботи, щоправда, нині спостерігається активізація останньої. Це можна пояснити новим статусом суб'єкта навчання, з одного боку, та прагненням керівника навчального процесу задовольнити потреби, здібності, інтереси кожного здібного учня з іншого.

М.Краснов зазначає, що досягає успіху, як правило, той учитель, який постійно працює над новими, не апробованими формами й методами викладання рідної мови, придумує цікаві вправи, сам складає віршований дидактичний матеріал із навчальними завданнями, прикладами, творчо

використовує схеми, дає блоками об'ємні питання з мови, складає різнотипні тести. До речі, продумане використання тестів не відмежовує школярів від художнього твору, а, навпаки, сприяє глибинному його осягненню, тоншому проникненню у світ образів та ідей. Тестові ж завдання з мови (диференційовані) допомагають швидко з'ясувати, наскільки учні засвоїли програмний матеріал, попередньо опрацьований з учителем, оперативно скоректувати знання[3].

О.Коречкова виділяє три типологічних групи за рівнем навчальних можливостей.

Перша група – учні з початковим рівнем навчальних можливостей, їм важко оволодівати програмовим матеріалом. Вони часто не можуть без сторонньої допомоги перейти від відтворення знань до застосування їх на відносно вищому рівні. Ці учні здебільшого відрізняються неспроможністю до складних інтелектуальних операцій. Навчатися їх спонукають вказівки та контроль із боку батьків та вчителів. Проте ця типологічна група не є однорідною: в ній зустрічається різне співвідношення індивідуальних особливостей учнів. Так, до першої групи можна віднести також школярів, у яких низький рівень навченості поєднується з середнім рівнем інших показників. Вони мають можливості перейти до групи середніх.

До *другої групи* (середні) належать діти, які оволодівають навчальним матеріалом на репродуктивному і з деяким зусиллям на частково-пошуковому та пошуковому рівнях. Аналіз понять та явищ носить у них поверхневий характер, узагальнення не завжди правильні й достатньо обґрунтовані. Позитивне ставлення до учіння базується на почуттях обов'язку перед учителями та батьками. До цієї ж групи належать учні з середнім рівнем знань і вмінь, але з високими іншими показниками. Вони мають цілком реальні потенційні можливості для переходу в групу сильних.

До *третьої групи* входять школярі з високими показниками у навчанні (сильні). Вони засвоюють навчальний матеріал у великому обсязі, здатні застосовувати одержані знання як у знайомих, так і в нових умовах,

відрізняються високим рівнем інтелектуальності, мають підвищений інтерес до учіння, який найчастіше ґрунтується на допитливості. Сильними є також діти, які володіють високим рівнем знань і вмінь, але мають дещо знижений пізнавальний інтерес. Мотив навчання у них – високі оцінки[2].

Варто пам'ятати, що диференційований підхід буде ефективним лише за таких умов:

1. Приступати до диференціації навчання можна тільки після тривалого і глибокого вивчення навчальних можливостей учнів. Помилка тут недопустима.
2. Організуючи диференційований підхід, учитель зобов'язаний проявити величезний такт у спілкуванні з дітьми. Учні не повинні знати, що їх розділяють на групи. Такий поділ учитель здійснює, даючи учням різні завдання, мотивує тим, що кожному дається можливість виконати завдання самостійно.
3. Небажано, щоб диференційовані групи учнів були стабільними (садити в різні ряди). Це порушує принцип гуманізації навчання. Можна учням запропонувати самостійно вибрати групу для роботи на уроці, вибрати собі місце.
4. При досягненні успіхів, учнів із 2 і 3 груп – переводити у вищу групу.
5. Вчитель повинен постійно стежити за результатами роботи кожного учня, його розвитком.
6. Диференційований підхід – не тільки роздавання завдань, а й допомога учням.
7. Варто пам'ятати, що навчальні можливості учнів з різних предметів різні.

Розвиток самостійної діяльності учнів – основна передумова успішного здійснення внутрішньо класного диференційованого навчання. В умовах одночасного навчання в класі дітей із різними пізнавальними можливостями введення в навчальний процес самостійної діяльності – посилене завдання для дітей і сприяє більш успішному оволодінню знаннями та вміннями, що визначені навчальною програмою. Спеціально скоригована навчальна діяльність школярів сприяє розвитку в них самостійності. Це досягається за

умов, коли:

– в процесі навчання враховувати індивідуальні та типологічні особливості дітей, аби максимально використати пізнавальні можливості кожного з них;

– забезпечити спеціальну організацію діяльності школярів з опорою на самостійну працю учнів;

– на уроках використовувати різноманітні форми організації діяльності вчителя та учнів і варіанти їх поєднання: фронтальну, групову та індивідуальну;

– формуючи тимчасові ланки учнів, враховувати їхню психологічну сумісність, рівень розвитку самостійності з розрахунку того, щоб у ланці було один – два сильніших учні, які б допомагали учням із початковим рівнем знань виконувати самостійні завдання;

виховувати у школярів впевненість у своїх силах, що є важливою запорукою успішного виконання будь – якої самостійної роботи.

Отже, диференціація – важливий напрям оновлення роботи школи. Виник цей напрям як спроба модернізувати класно-урочну систему, врахувати різницю в рівні розвитку учнів, здібностях, темпі навчальної роботи.

Література:

1. Ісак Н. Диференціація та індивідуалізація навчання // Урок української.-2000.-№5-6.-С.32-36

2. Коречкова О. Про технологію диференційованого навчання // Рідна школа.-2001.-№9.-С.44-46.

3. Краснов М. Розвиток творчих здібностей учнів на основі диференціації навчання // Шлях освіти.-1996.-№1.-С.48.

4. Сікорський П. До проблеми диференційованого навчання у загальноосвітніх школах // Наук.-Метод.вісник.- Вип..3.- С.26-38

5 . Фасоля А. Особистісно-зорієнтоване навчання: багато запитань з приводу однієї проблеми // Українська мова і література.- 2003.-№34.-С.27-32

Key words: educational technology individualization, grade differentiation

educational conception.

Summary: the article deals with the problems of distinguishing between the educational differentiation and the basic conceptions of grade differentiation.